

Briuselis, 2010 m. liepos 13 d.

Klausimai apie naują ES požiūrį į GMO auginimą ir jų atsakymai

Kodėl šiandien Komisija priima šį dokumentų paketą ir kas jį sudaro?

2010 m. kovo mėn. Europos Komisija pranešė, kad iki vasaros atostogų pateiks pasiūlymą, kaip moksliniais duomenimis grindžiamą ES leidimų išdavimo sistemą suderinti su valstybių narių laisve spręsti dėl genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) auginimo. Šis įsipareigojimas įgyvendinamas šiandien priimamu dokumentų paketu, kuris visiškai atitinka 2009 m. rugsėjo mėn. pateiktose politinėse gairėse išdėstyta Komisijos Pirmininko J. M. Barroso poziciją.

Kokios yra sambūvio priemonės ir kas keičiama naująja rekomendacija dėl sambūvio?

Sambūvio priemonių tikslas GMO auginimo teritorijose – neleisti GMO netyčia atsirasti kituose produktuose ir taip išvengti galimų ekonominių nuostolių ir genetiškai modifikuotų kultūrų pėdsakų, aptinkamų genetiškai nemodifikuotose, kaip antai tradicinėse ir ekologiškose, kultūrose, poveikio.

Pastarųjų metų patirtis rodo, kad valstybės narės, nustatydamos genetiškai modifikuotų, tradicinių ir ekologiškų kultūrų auginimą reglamentuojančias priemones, turi turėti galimybę lanksčiau atsižvelgti į tam tikras vietas, regionų ir nacionalines sąlygas.

Naujojoje rekomendacijoje dėl sambūvio pripažįstama, kad valstybės narės gali imtis priemonių, kad GMO netyčia neatsirastų kituose produktuose, kai GMO kiekis yra mažesnis už 0,9 proc. ženklinimo ribą. Kai sambūvio priemonių nepakanka tam, kad GMO netyčia neatsirastų tradicinėse arba ekologiškose kultūrose, valstybės narės gali apriboti GMO auginimą didelėse savo teritorijos dalyse. Tokios apribojimo priemonės turi atitikti siekiamą tikslą (t. y. apsaugoti tam tikrus tradicinio arba ekologinio ūkininkavimo poreikius).

2009 m. Komisija paskelbė antrą ataskaitą dėl nacionalinių genetiškai modifikuotų kultūrų sambūvio su tradicinėmis ir ekologiškomis kultūromis strategijų. Šioje ataskaitoje nurodyta, kad 15 valstybių narių priėmė teisės aktus dėl sambūvio, o dar trys paskelbė apie teisės aktų projektus.

Europos sambūvio biuras (ESB) drauge su valstybėmis narėmis plėtoja gerąją sambūvio patirtį pripažindamas, kad valstybėms narėms reikalinga didesnė veiksmų laisvė atsižvelgti į vietas, regionų ir nacionalines sąlygas.

Daugiau informacijos apie ESB: <http://ecob.jrc.ec.europa.eu/>.

Kokia dabartinė leidimo auginti GMO išdavimo procedūra?

ES lygmeniu GMO leidimas išduodamas apsvarsčius kiekvieną atvejį atskirai pagal tam tikrą leidimo prašančios bendrovės nurodytą paskirtį ir teigiamai įvertinus pavojų sveikatai ir aplinkai. Prašymai dėl GMO auginimo gali būti teikiami pagal Reglamentą (EB) Nr. 1829/2003 dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų, jei tie GMO skirti naudoti kaip žaliava maisto produktams ir pašarams gaminti. GMO leidimas gali būti išduodamas taip pat pagal direktyvą dėl tyčinio GMO išleidimo į aplinką (Direktyva 2001/18/EB) kitai nei maisto produktuose ir (arba) pašaruose naudoti paskirčiai. Abiem atvejais valstybėms narėms tenka svarbus vaidmuo atliekant pradinį GMO auginimo pavojaus vertinimą.

Daugiau informacijos apie leidimo išdavimo procedūrą:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/58>.

Kokie yra Komisijos siūlomi galiojančių teisės aktų pakeitimai?

Siūloma į Direktyvą 2001/18/EB įtraukti vieną straipsnį, pagal kurį valstybės narės būtų aiškiai leidžiama riboti arba drausti GMO auginimą savo teritorijose. Siekdamas taikyti tokį apribojimą ar draudimą, valstybės narės gali pateikti bet kokias priežastis, tik ne tas, kurios nurodytos pavojaus sveikatai ir aplinkai vertinime, atliekamame norint išduoti ES leidimą. Todėl šiuo pasiūlymu valstybėms narėms suteikiama kompetencija spręsti dėl GMO auginimo.

Įsigaliojus minėtam teisės akto pakeitimui valstybės narės galės laisvai riboti arba drausti visų arba tam tikrų GMO auginimą dalyje savo teritorijos arba visoje teritorijoje. Šis pakeitimas bus taikomas visiems GMO, kuriuos leista auginti ES pagal Direktyvą 2001/18/EB arba Reglamentą (EB) Nr. 1829/2003. Pagal šį pasiūlymą valstybės narės galės nustatyti tik tas priemones, kuriomis būtų draudžiama auginti GMO. Jos negalės nustatyti priemonių, kuriomis būtų draudžiama į ES importuoti leistas naudoti genetiškai modifikuotas sėklas arba jomis prekiauti ES.

Ar ES jau yra auginami GMO?

Taip. ES komerciniais tikslais auginami **genetiškai modifikuoti kukurūzai MON 810**. Šis produktas genetiškai modifikuotas siekiant apsaugoti pasėlius nuo kenkėjo europinio kukurūzinio ugniuko. Šį produktą leista naudoti 1998 m.

2010 m. kovo 2 d. pramoninės gamybos tikslais leista auginti **genetiškai modifikuotas krakmolines bulves „Amflora“**. Šios krakmolines bulvės turi daugiau krakmolo amilopektino. Krakmolas skirtas naudoti pramonėje, kaip antai popieriui gaminti.

Kokius kitus genetiškai modifikuotus augalus ES leidžiama naudoti maisto produktuose ir pašaruose?

Siekiant auginti GMO, juos tiekti ES rinkai ir naudoti iš jų gautus produktus maisto ir pašarų grandinėje, būtina gauti ES leidimą.

Šiuo metu į GMO, kuriuos leidžiama naudoti, sąrašą taip pat įtraukti: vienas cukrinių runkelių produktas, trys sojų pupelių, trys aliejinių rapsų, šeši medvilnės ir septyniolika kukurūzų produktų.

Vienas iš neseniai leistų naudoti GMO yra krakmolinės bulvės „Amflora“. Bulvės „Amflora“, kaip ir tradicinės krakmolinės bulvės, neskirtos naudoti kaip maisto produktai. Šalutinį krakmolinių bulvių produktą (minkštimą) leidžiama naudoti kaip pašarą. Maisto produktuose ir gyvūnų pašaruose leidžiamas atsitiktinis arba techniškai neišvengiamas šių bulvių kiekis yra iki 0,9 proc.

Leistų naudoti genetiškai modifikuotų augalų sąrašas pateiktas ir tiksli jų leidimo taikymo sritis nurodyta ES genetiškai modifikuotų maisto produktų ir pašarų registre, kurį galima rasti http://ec.europa.eu/food/dyna/gm_register/index_en.cfm.

Ar kurios nors valstybės narės jau uždraudė auginti GMO?

Šešios valstybės narės (Austrija, Vengrija, Prancūzija, Graikija, Vokietija ir Liuksemburgas) nustatė apsaugos priemones ir uždraudė savo teritorijose auginti genetiškai modifikuotus kukurūzus MON 810. Be to, Austrija, Liuksemburgas ir Vengrija Komisijai pranešė uždraudusios auginti bulves „Amflora“. Lenkija yra priėmusi teisės aktą, kuriuo draudžiama prekiauti visomis genetiškai modifikuotomis sėklomis.

Valstybės narės galėtų persvarstyti savo apsaugos priemones dėl GMO auginimo tais atvejais, kai neturima mokslinių įrodymų, ir taikyti šiandien priimtą lankstesnę rekomendaciją dėl sambūvio priemonių, kad GMO netyčia neatsirastų kitose kultūrose.

Kai tik įsigalios šiandien siūlomas į Direktyvą 2001/18/EB įtraukti atitinkamas straipsnis, valstybės narės galės riboti arba drausti GMO, netaikydamos apsaugos sąlygos, jei nėra mokslškai pagrįsto pavojaus.

Ar prieš įsigaliojant teisės akto pakeitimui ES galėtų būti priimtas sprendimas dėl dar kokių nors GMO auginimo?

Skirtingais etapais nagrinėjama daugiau kaip 10 prašymų dėl leidimo auginti GMO (arba dėl jo atnaujinimo).

Baigiama nagrinėti **keturis GMO**. Europos maisto saugos tarnybai (EMST) pateikus palankią nuomonę, atliekama šių GMO leidimų išdavimo (arba atnaujinimo) procedūra. 2009 m. birželio mėn. EMST priėmė palankią nuomonę dėl **kukurūzų MON 810**, apsaugančių augalus nuo tam tikrų vabzdžių, **leidimo atnaujinimo**. Yra dar du genetiškai modifikuotų kukurūzų produktai – **kukurūzai Bt 1507 (prašymą pateikė Pioneer)** ir **kukurūzai Bt 11 (prašymą pateikė Syngenta)** – kurie taip pat apsaugo augalus nuo tam tikrų vabzdžių kenkėjų. EMST palankią nuomonę dėl šių produktų priėmė atitinkamai 2005 m. sausio mėn. ir 2005 m. balandžio mėn., o 2009 m. vasario 25 d. Reglamentavimo komitete pagal Direktyvą 2001/18/EB balsuota dėl sprendimų išduoti šių dviejų GMO leidimus projektų, tačiau nesusidarė kvalifikuota balsų dauguma. Ketvirtas produktas – **kukurūzai NK 603 (prašymą pateikė Monsanto)**, kurie yra atsparūs herbicidui „RoundUp“. EMST palankią nuomonę dėl šio produkto priėmė 2009 m. birželio mėn.

Kitas procedūros etapas – sprendimo dėl kukurūzų MON 810 ir NK 603 pasiūlymas bus pateiktas Maisto grandinės ir gyvūnų sveikatos nuolatiniam komitetui (pirmas komitologijos procedūros etapas). Reguliavimo komitete įpusėjęs prašymų dėl kukurūzų Bt 11 ir Bt 1507 nagrinėjimas. Vėliau sprendimai dėl jų bus pateikti Komisijai.

Kaip pagerintas GMO pavojaus aplinkai vertinimas nuo tada, kai to 2008 m. gruodžio mėn. paprašė Taryba?

Komisija ir EMST drauge su valstybėmis narėmis siekia geriau įgyvendinti GMO teisės aktus tam tikrose srityse, nustatytose 2008 m. Aplinkos tarybos išvadose.

Atnaujinamos EMST pavojaus aplinkai vertinimo gairės – į jas įtraukiamos tam tikros Tarybos nurodytos sritys. Atsižvelgiant į klausimo sudėtingumą, būtinybę užtikrinti išsamias konsultacijas ir didelį visuomenės pateiktų pastabų skaičių (apie 500), tikimasi, kad EMST gaires baigs rengti 2010 m. lapkričio mėn. Tada Komisija šias gaires aptars drauge su valstybėmis narėmis, kad šios jas patvirtintų ir joms būtų suteiktas norminis statusas.

Be to, EMST bendradarbiauja su valstybėmis narėmis ir suinteresuotosiomis šalimis leisdama joms prisidėti prie savo mokslinės veiklos. EMST sukūrė valstybių narių ekspertų tinklą, kad jie galėtų dalytis mokslinėmis žiniomis ir patirtimi. EMST taip pat atsižvelgia į visas valstybių narių pastabas atlikdama pavojaus vertinimą.

Be to, EMST taiko daugybę vidaus priemonių ir darbo procedūrų, kad užtikrintų mokslinio komiteto ir grupių mokslinės veiklos, įskaitant bendrąją politiką dėl mokslinių ekspertų interesų deklaracijų, nepriklausomumą. EMST šią politiką nuolat peržiūri ir, paskatinta Komisijos, toliau sieks griežčiau tikrinti ekspertų nepriklausomumą.

Komisija svarsto, kaip pagal galiojančių teisės aktų nuostatas ir 2008 m. Aplinkos tarybos išvadas dar labiau pagerinti GMO kultūrų poveikio aplinkai stebėseną po pateikimo rinkai.

Kada Komisija baigs rengti ataskaitą dėl socialinio ir ekonominio GMO poveikio?

2008 m. gruodžio mėn. Taryba Komisijos prašė iki 2010 m. birželio mėn. parengti ataskaitą dėl socialinio ir ekonominio GMO poveikio.

Ši ataskaita turėtų būti pagrįsta kruopščiai surinkta valstybių narių informacija apie socialinį ir ekonominį GMO, visų pirma jų auginimo, poveikį. Tačiau **atsižvelgiant į tai, kad valstybės narės informaciją pateikė vėliau nei buvo tikėtasi**, Komisija **ataskaitą** baigs rengti **iki 2010 m. pabaigos**. Minėta ataskaita bus pateikta svarstyti ir toliau nagrinėti Europos Parlamentui ir Tarybai.

Ar galima tikėtis, kad GMO leidimai bus išduodami greičiau ir ES padidės GMO pasėlių plotai?

Nesiekama paspartinti leidimų išdavimo procedūros ir sumažinti teisės aktuose nustatytų griežtų pavojaus aplinkai vertinimo reikalavimų. Šiandienos Komisijos pasiūlymu šie reikalavimai nekeičiami. Priešingai – toliau įgyvendinamos 2008 m. Tarybos išvados. Be to, su GMO auginimu susiję Komisijos prioritetai ir toliau bus užtikrinami pagal aukščiausius mokslinius standartus atliekamu saugos vertinimu ir griežtesne stebėseną.

Daugiau informacijos:

http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/index_en.htm.